

**Jamhuuriyadda Dimoqraadiga Soomaaliya
Wasaaradda Waxbarashada & Barbaarinta
Xarunta Waxbarashada Dadka Waaweyn**

**KORMEERKA WAXBARASHADA
DADKA WAWEYN**

**Jamhuuriyadda Dimograadiga Soomaaliya
Wasaaradda Waxbarashada & Barbaarinta
Xarunta Waxbarashada Dadka Waaweeyn**

**KORMEERKA WAXBARASHADA
DADKA WAAWEYN**

HORDHAC

Buuggan wuxuu ka mid yahay buugaag isdabajoog ah oo loogu talagalay Maamulayaasha, Kormeerayaasha iyo Wakiillada waxbarashada dadka waaweyn.

Waxaa buuggan . . . si kooban lagu soo jeedinayaa arrimo asaasi u ah kormeerridda barnaamijyada waxbarashada dadka waaweyn.

Wa . . . soo diyaarshay M.C. Bariir. Jaamac Cawad Aadan iyo Jaamac Cismaan Canshuur, iyaga iyo ciddii kale oo gacan ka gaysatay waa mahadsan yihiin.

Madaxa X.W.D.W.

M.C. Bariir

- 1 -

KORMEER

Si kasta oo loo habeeyo barnaamijyada waxbarasho ee dadka waaweyn lagama yaabo in lagu guulaysto haddii aan loo yeelan kormeer joggto ah.

Hawladeenno badan ayaa xil ka saarnaan kara kormeerridda waxbarashada dadka waaweyn.

Waxaa kuwaas ka mid noqon kara, Guddoomiyey-aasha waxbarashada, Guddoomiyeyaasha Xarumaha Reer miyiga, Maamuleyaasha Dugsiyada Hoose/Dhexe, Maamuleyaasha Dugsiyada sare, Wakiilada Waxbarashada Dadka Waaweyn.

Barnaamijyada loo baahanyahay in la kormeero waxay noqon karaan kuwo ku jihaysan caafim-aad, beero, horumarinta miyiga ama obole farbarasho. Dadka la kormeerayaa waxay ay noqon karaan shaqaale mushaar qaata ama kuwa iskood u shaqaysta.

Tallaabooyinka Asaasiga u ah Kormeerka

Tallaabooyinka asaasiga u ah kormeerridda waxa ay kala yihiin:-

1. Dhiirigelinta qofka la kormeeraayo, lana tuso kaalinta uu kaga jiro hirgelinta barnaamijka.
2. In qofkasta oo la kormeeraayo lagu qiimayn doono shaqadiisa.
3. In qof kasta lagu tababbaro shaqadiisa.
4. Warbixin sugar ka hayso siyaabaha barnamijku u shaqaynaayo.

Diiwanada dib u milicso. Wadahadal la yeelo dadka la kormeerayo. U kuurgal waxabarshada iyo doodaha si aad ku ogaato doldoloooloyinka iyo dhibaatooyinka jira iyo guulaha lagu tashan karo.

5. Dabagal samee si aad ku ogaato wixii ka soo baxay doodihii aad yeelteen.
Halkee loo adeegsaday habab iyo tabocusub mase lagu guulaystey?
Maxaa mashaakil ah oo lagala kulmay?
Maxaase laga qaban karaa?
6. Inta ay hawshu socoto oo dhan, waa in aadan marnaba ka caajisin in aad raacdo taallaabooyinkaas aan soo sheegnay oo dhan.

Dhiirrigelinta Qofka La Kormeerayo

Ardayga weyni waa in uu xiisaynayaa waxbarashada, isla markaana waa in uu ujeeddo ka leeyahay waxbarashada oo uu og yahay sababaha ay muhiim ugu tahay.

Waxa laga yaabaa in kormeerayaasha dadka waaweyn qaarkood aad isugu hawlin dhiirrigelinta qof kasta oo barnaamijka ku lug leh iyo sidii uu mid kasta u tusi lahaa qiimaha uu barnaamijku leeyahay.

Tusaale ahaan, nadiifiyuhu waxa uu kaalin weyn kaga jiraa fulinta ujeedooyinka laga leeyahay barnaamijyada waxbarasho ee dadka waaweyn. Waxa dhici karta in uu hawshiisa si fiican u guto haddii laga dhaadhiciyo in fasallada nadiifka ah ay sahlaan waxbarashada, kuna dhiirrigeliyaan ardayga weyn in uu joogto u yimaado.

Dhiirrigelintu waa hab aan kala go'lahayn oo marnaba istaagin. Kartid iyo asluubta kormeeruhu waxay ay qayb weyn ka qaadaan ka-

raan sidii qof kastaa oo la kormeerayo u arki lahaa shaqadiisa, niyad samina ugu fulin la-haa waajibkiisa.

Ku Dadaal In Qof Kasta oo la Kormeeraya Kaso Hawsha ku Aaddan

Dadka qaarkood kama soo baxaan hawshii laga rabay sababta oo ah waxaan loo qeexin hawshoodii. Inta aan qofka la kormeerin waa in uu yaqaan waxa laga doonayo in uu qabto. Tusaale ahaan, baraha ku cusub waxbarashada dadka wa-aweyn waa in:-

- Loo sheegaa maadada uu dhigayo.
- Lagala doodaa siyaabaha ugu fiican ee loo gudbin lahaa maadadaas.
- War sugar laga siiyaa arrimo ay ka mid yi-hiin: Inta jeer ee fasaladu ay kulmayaan, hadlkee ku kulmayaan, intee buuse soconayaa. Halkee bay fasaladu ahaanayaan. Wararkee baa ardayda laga raadinayaa marka la saji-layo. Rijistarkee loo isticmaalaa maqnaa-shaha, sidee baana loo buuxinayaa.

6. La yaqaan qalabka iyo buugaagta loo adeegsanayo waxbarashada, la isna soo qaadaameesha laga helaayo.
 - La isla meel dhigaa tallaabada laga qaadi doono ardayga ka maqnaada xisaska iyo ciddii lagala xaajoon lahaa haddii ay dhib-aato ku timaado ardayga ama uu kaalmo ubaahdo.
 - Waa in la isla meel dhigaa; in loo baahan yahay in lacag la siiyo ardayda, inta jeer ee loo baahan yahay in la kormeero iyo in ay jiraan arrimo kale oo kaalmayn kara waxbarashadiisa.
 - La sii xadidaa awoodda baraha; baruhu ma beddeli karaa saacadaha xisaska iyo rugta wax lagu baranayo. Xisaska ma joojin karaa. Manhajka wax ma ka beddeli karaa.

Qof kasta Shaqadiisa u Tababar

Ma'aha in qofka loo sheego xilkiisa oo kel-iya ee waa in weliba la tusaa sidii uu u qaban lahaa. Tababbarkaasi waxa uu bilaabmaa

marka uu qof shaqo bilaabo, waxaanu la socd-aa inta uu shaqada hayo oo dhan. Mararka qaarkood qof-qof ayaa shaqada lagu dhex tababaraa. Mararka qaarkoodna koox ayaa shaqada lagu dhex tababaraa ama tababar meel kale ah loo qabtaa.

Hawsha kormeerka inteeda badani waa tababar aan kala go'ayn. Lama filaayo in guul laga gaaro kormeer ilaa qof kasta oo la kormeeraayo hore loogu carbiyey shaqadiisa.

U Kuurgal Sida Barnaamijku U Socdo

Waxa jira ilo lagu ogaan karo sida hawshu u socoto ama loo qabtay. Waxa ilahaas ka mid ah:-

1. Iyada oo dib loo milicsado qoraaladii barnaamijka.
2. Iyada oo waraysi lala yeesho dadka uu barnaamijku khuseeyo.
3. Iyada oo loo kuurgalo inta ay waxbarashadu socoto.

Waxa badiba dhacda in kormeeruhu uu baraha ka codsado in uu foomam soo buuxiyo ama uu warbixin soo gudbiyo. Hase yeeshay, badiba kormeeruhu warbixintaas uma adeegsado sidii uu kor ugu qaadi lahaa barnaamijka. Haddii baraha la kormeerayaa dareemo in warbixinaha uu soo gudbiyo aan cidi danaynayn, wuxuu marka dambe ee wax laga warsado barnaamij u jawaabayaa sidii ay la noqoto. Haddiise uu kormeeruhu isku-taxaluujiyo warbixinada soo gaara, kana qaado tallaabo habboon, waxa markaas la filaaba waa warbixinno lagu idiisho.

U Kuurgal Diiwaannada

Barayaasha fasalada dadka waaweyni waxay ka helaan ardayda is qorta. Waxa habbooin in xogwarankooda lagu qoro diiwaan gaar ah (Enrolment record). Kormeeruhu waa in uu isha mariyaa diiwanada. Marka hore ha eego in si habsan loo 'uxiyey ama in wax laga

tegey. Ha u kuurgalo in si fiican loo akhir-
iyi karo oo ay qoraal fiican ku qoran yihiin.
Guud ahaan, wuxuu diiwaanku ka sheegayaa
ardayda loo qaataay fasalada? Dadka loo qaataay
fasalada waxbarashada dadka waaweyni ma yihi-
in kuwii la rabey? Ma waxay u badan yihiin
lab mise dheddig? Ma jiraan cid waxbarasho
hale lihi? Miyey yar yihiin mise wey badan
yihiin dadka soo maray waxbarasho toos ah?
Ilaa heerkee ayey waxbarashada ka gaareen?
Ma jiraan dad kale oo ay xiiso gelin lahayd
waxbarashada noocan ah oo laga tegey? Baadh
sidii la isugu taxaluujiyey markii la qor-
aayey ardayda. Haddii ay jiraan in laga te-
gey koox loo baahnaa in la qoro, waa maxay
tallaabooyinka la qaadi lahaa si loogu soo
daro?

Maxay tahay sababta ay raggu ama haweenku
ugu bateen fasalka.

Guudmar Warbixinada Fasalada

Warbixinada ay barayaashu ka soo ururiyaan

fasalada dadka waaweyn waxay badiba la sugaan sannad dugsiyeedka. Taasi waxay la iman kartaa in waxyaabo badan oo degdeg wax looga qaban lahaa ay sii jiitamaan.

Tusaale ahaan, waxa dhici karta in ay tabashiirtii go'day ama aysan buugaag-waxbara-sho ku filnayn ardayda. Si ayna taasi u dhicin waxaa kormeeraha laga filayaa:-

- In uu si joogto ah uga warqabo fasalada. Haddii aanay duruuftu u asmaxayn in uu maamulaha ku baraarujiyo in uu warbixin soo diro usbuuc kasta ama bil kasta.
- In uu tallaabo haboon ka qaado wixii warbixin ah ee uu helo.
- In uu barayaasha dareensiyo in loo soo jeedo, lana socdo waxqabadkooda oo aanay jirin hagrasho.

Haddii ay barayaashu dareemaan in la hagran-ayo, waxaa ku dhacaaya niyad jab. Taasina waxay saamaynaysaa waxbarashda ardayda iyo hirgelinta barnaamijka.

Warbixin ka Raadi Dadka

Qofka ugu muhiimsan ee warbixin laga raadin karo waa ka la kormeero. Ardaydu waa ilo aad ugu habboon in warbixin laga raadiyo. Warbixintau waxaa laga heli karaa:

- Ardayda oo qof-qof loola sheekaysto.
- Su'aalo hore loo soo diyaariyey oo arday kastaaba goonidii ugaga jawaabo.
- Iyadoo koox-koox loola munaaqashoodo.

Ciddii kale ee beesha ka mid ah, kuna hawlan waxbaridda dadka waaweyn, iyana waa lala xiriiri karaa si loo ogado. ra'yigooda iyo Waxa ay qabaan. Madaxda iyo odayaasha xery-aha qaxootiga waa la xog waraysan karaa. Ha layska jiro in qofka la kormeero dar-eemo in ceebihiisa la raadinayo ama la im-tixaamayo marka warbixin laga raadinaayo, ee waa in loo dareensiyyaa in uu yahay laf-dhabarka barnaamijka, aragtidiisana loo ba-ahanyahay. Qaabkan oo kale ayaa wax loo weydiin karaa: "Maxaynnu qaban karnaa si

aynu hagaag ugu hirgelino barnaamijkeenna
waxbarasho"?

Arag Hawlaha Waxbarashada ee Dadka Waaweyn

Siyaabaha ugu muhiimsan ee kormeeruhu wax
ku ogaan karo waa isago oo indhihiisa ku
arka hawlaha la xiirira waxbarashada dadka
waaweyn ee ka socda fasalada. Doodaha koox-
aha iyo bandhigiyada (Demonstrations).

Waxaa badiba la isweydiyyaa in kormeeruhu u
sheegi karo baraha in uu waqtigaas soo kor-
meeri doono dugsi "hebel" iyo in kale. Bar-
ayaasha qaarkood waxay dareemaan in la gaa-
day haddii kormeeruhu uu si lama filaan ah
ugu soo galoo fasalka, waxaana maskaxdooda ku
dhalata in la basaasaayo. Marka dhinaca kale
looga wareego, waxay kormeerayaasha qaarko-
od qabaan haddii uu hore u sii sheego imaa-
tinkiisa in baruhu tusi doono dar-dar cusub
iyo jawi dhalanteed ah oo aan hore loogu
dhaqmi jirin.

Arrintaasi waxay ku xiran tahay sidii uu kormeeruhu ula xaali jirey baraha. Haddii uu hore ugu sii sheego in uu soo kormeeri doono waqtii aan magacawnayn. Waxaa markaa imanaysa in baruhu uu markasta fisho kormeeraha, kamaana nixinaayo imaatinkiisu. Kormeerayaasha qaarkood waxay caado ka dhigteen in ay baraha sii ogeysiyyaan marka ugu horreeya ee ay kormeerayaan wixii ka dambeeyana ay u tageen iyaga oo aan baruhu ka warqabin.

Kormeerayaal dugsi ugu baxay in ay soo indha-indheeyaan waxay soo jeediyeen qoddobadan soo socda:-

1. Ku dadaal inaan la daremin joogidaada.

Fariiso fasalka xaggiisa dambe ama meeshii kale ee aanay indhuuhu markiiba ku qababany. Ha ag fariisan baraha. Taasi waxay khal-khal iyo jaaha wareer ku ridaysaa baraha; inta ay xiisaddu socotana adiga uun ayey ardaydu isha kugu haynaysaa. Casharkana way ka jeesanayaan.

2. Haddii aad kari karto, waxaad fasalka ta-gtaa inta aan ardaydu soo gelin si aadan u dhabqinin casharka.
3. Isku day in aad xisaska oo dhan wada ga-shid. Run ahaantii uma kuurgeli kartid ilaa aad ogaatid bilawga iyo dhammaadka casharka. Baraha gaf bay ku tahay in kor-meeruhu uu dooddiisa saldhig uga dhigo qayb uu arkay isaga oo aan ogaan kaalinta ay kaga aadan tahay qorshihii loo dejiyey fasalada.
4. Waxaa mararka qaarkood habboon waxtarna ah, in aad sii qoratid qdobada aad ka wada xaajoin lahaydeen baraha. Hase yee-shee, ha u muuqan in aad ku foogan tahay qoraal dheer oo aad wax ku dhaleecaynay-sid.
5. Ha u muuqan xiise laawe oo ah akhrisan wargeys. U soo jeeso waxa loo dhigaayo ama laga doodaayo. Waxaad isku daydaa in aad arday ka noqotid fasalka.

6. Waxaa dhici karta in baruhu kugu soo dha-weeyo fasalka in aad hadal kooban u jeed-isid. Taasi waxay fursad fiican kuu siin-aysaa in aad wax ka tiraahdid qiiimaha uu leeyahay fasalkan oo kale. Wuxaad kale oo hogtusaaleyn kartaa sida ay Wasaaradda Waxbarashada iyo Barbaarinta isugu taxal-lujinayso kor u qaadidda iyo taabbo-geli-nta waxbarashada dadka waaweyn gaar ahaan Agaasinka Waaxda Dadban. Wuxaad ardayda weydiin kartaa in ay tusaalooyin hayaan iyo in kale. Asluubta noocas ah waxay keentaa in ardaydu ka dooddo kor u qaadidda barnaamijka.
7. Marnaba yaanay kaa muuqan (caado ahaan iyo xifaale ahaan toona) in aad raadina-ysid dhaliilaha macalinka. Ardaydu waxay had iyo jeer baadi goobayaan in ay ogaad-aan ceebaha iyo dhaliilaha uu macallinku leeyahay iyo wixii damqa. Kormeeruhuna waxba muu kordhin haddii uu baraha ku abuuro cuqdad, ardaydana tuso ceebihiisa.

8. Dood (Munaaqasho) la yeelo baraha isla
marka ay xisadu dhammaato.

Mararka qaarkood, haddii aad ogaatid in baruhu aad u khariban yahay ama hab khalad oo gurracan uu ku socdo, waxaa fiican in aad dib u dhigatid go'aankaaga si aad ugu baraan degtid ama ka sii fekertid sidii aad tallaaboo habboon uga qaadi lahayd ka dibna aad baraha kala xaafoon lahayd. Haddiise aad tagtid adigoo aan waxba oran, waxaa baraha ku dhalanaaya welwel iyo walaac, wuxuuna dareema in uu khaldamay.

Lama soo koobi karo waxyaabaha loo fiiro yeelanaayo inta lagu jiro fasalka, laakiin arrimaha hoos ku taxan baa mudan fiiro gaar ah:-

- Ma jiraan wax kuu caddaynaaya in si hufan loo soo diyaariyey casharka?
- waa sidee dhaqanka baruhu. Ardayda ma ula dhaqmaa sidii dad waaweyn oo kale?
- sidee bay ardaydu ugu qayb-qaadanseysay casharka?
- ardaydu miyey niyad u hayeen casharka?

muxuu baruhu qabtay si niyadooda kor ugu
qaado, heerkaasna ku hayo?

- Baruhu ma sharraxaad fiican yahay?
- wax-dhigistu ma u cuntamaysey ardayda?
- markii uu casharku dhammaaday maxay ardaydu ka faa'iidaysatay?
- ma fikrado cusub?
- ma su'aalo la isweydiiyey oo feker dambe reebay? Mise fikrad cusub oo la kororsaday?
- maxaa dhacay oo ardayda u soo jiidi kara xiisadda labaad?
- maxaa lagu kordhin karaa si loo sii hor-mariyo?

Aragtida hawlaha waxbarasho ee aan kor ku xusnay ka sokow, waa in uu kormeeruhu indha-indheeyaa wixii kale ee saamayn kara hirgelinta iyo ujeedooyinka laga leeyahay barnaamijka.

Tusaale ahaan, marka uu kormeeruhu ku wareegaayo fasalada iyo xafiisyada waa in uu indha-indheeyaa arrimahan:-

Fasalada iyo agagaarkoodu ma yihiin nadiif
mise meel kasta waxaa yaal waraaq iyo qashin?
Maxaa lagaga hadlay boodhka ogeysiiska?
Si fiican ma loo masaxay sabuuradda? Sabuu-
radda hoosteeda ma waxaa ku ururay boor ta-
aashiir? Fasalada miyaa si fiican loo cala-
madiyey sida I, labaad? Jadwalka
xisasku si fiican ma u habaysan yahay?
Macallimiintu ma wada joogaan?, Macallimii-
ntu miyey soo daahaan? Ardaydu miyey ware-
egaaleysanayaan iyaka oo aan garanayn waxa
ay qabtaan? Dugsiga miyey ku jirtaa koronto?
Haddii ay koronto ku jirto, nalalku ma wada
shidmaan? Nalalka ma qaarbaa maqan?

Wadahadal la Yeelo Qofka la Kormeerayo

Wadahadalka iyo doodaha lala yeelanayo qofka
la kormeerayo waa halbowlaha wax kormeerridda.
Si kasta oo aad u soo ururiso warbixinno wa-
xba kuu hagaagi maayaan haddii aadan helin
iskaashiga iyo isafgaradka qofka la kormee-
raayo.

Habka wax loo kormeerayo ayaa isaguna qayb libaax ka qaata kormeerridda.

Laba siyood ayaa jira:

1. Kormeerayaasha qaarkood waa keli tashadaayaal. Marka khald u muuqdo waxa ay amar ku bixiyaan in wax laga beddelo.
2. Kuwo kalena waxay iska ilaaliyaan in ay dhaawacaan dareenka qofka, weyna ka walaacaan in ay faallo aanu raali ka ahayn ka bixiyaan. Waxay kuwaasi jecel yihiin in la jeclaado.

Kormeeraha dhabta ahse waa kii doodo fura taloooyinna ka gaara. Haddii ay xitaa lama huraan noqoto, amar ku bixiya qaabkii loo beddeli lahaa dhaliilaha soo shaac baxa.

Dhaqanka kormeeraha dhabta ah ma aha:

Qaabkan oo keliya ayaa la raacayaa, waxaana idiin sheegayaa in aadan ka leexan, ee waa: "Waxaynu rabnaa in aynu guul ka gaarno bärnaamijka ee aan ka doodno sidii aynu u habayn lahay". Wuxuu kale oo kormeeruhu ka

faallooda guulaha barnaamijka. Waxa doodd-aas lagu bilaabi karaa iyada oo barnaamijka laga weydiyo qofka la kormeeralo.

Tusaale ahaan, haddii aad fasal kormeertay, waxaad baraha weydiin kartaa:-

Waa maxay ra'yiga aad ka qabtid kulamada fasilka, maxaadse ku kordhin lahayd ama ka beddeli lahayd? Waxa dhici karta fikrad quman oo lagu saxi karo meelo uu dalah ka yeeshay barnaamijka waxbarashada in aad ka heshid baraha. Sidaas darteed, waxa haboon in baraha la siiyo fursad uu ku soo bandhigo doldaloo-looyinka barnaamijka isaga oo kaashanaaya khibraddiisa iyo kalsoonidiisa. Waxa halkaas ka abuurmaya jawi aqoon-isweydaarsi halkii kormeeraha oo kale ah la dhegeysan lahaa. Waxa kale oo ay arrintaasi ku dhiiri gelineysaa baraha in uu lafaguro kulamadiisa waxbarasho si uu u ogaado habkii kor loogu qaadi lahaa. Sida oo kale, waxa kormeeruhu, doodda bilawgeeda weydiin karaa baraha:

"Waa maxay mashaakillada aad kala kulantay

fasalada"? Waxa markaas dhici karta in baruhu magacaabo mashaakillo uu soo ogaadey kormeeruhu, halkaasna ay marlabaad ka dhalato dood labo gees ah. Waxaana wadajir (kormeeraha iyo qofka la kormeerayey) gaarayaan xal loo wada dhan yahay.

Daba Gelidda Barnaamijka

Qorshayaasha wax qabad iyo qodobada lagu go' - aansaday doodaha mid kooxeed iyo (mid qof-qof) waa in la daba-galaa, qofka la kormeeraayna waa in uu hore u soo ogyahay in lagu dabajoogo barnaamijka, haddii kale hawshu wey dhutinaysaa. Marka uu kormeeruhu raadgurayo barnaamijka khuseeyo, qoraalada barnamijka iyo indha-indhayn. Haddaba, waxaynu ogaanaynaa in ay kormeerriddu tahay hab aan kala go' lahayn, mana joogsato inta uu jiro barnaamij waxbarasho. Wuxaana kormeeraha lagu qiimayn karaa hadba sida uu yahay wax

qabadka dadka uu kormeerayo iyo kaalinta uu
mid kasta ka gelayo barnaamijka waxbarashada
dadka waaweyn.

Qiimaynta Natijjooyinka Barnaamijka

Kormeerridda waxa weheliya qiimaynta hawlahaa
la qabtay marka loo eego himilooyinkii la
dejiyey markii la qorsheeynayey barnaamijka.

Waxa isweydiin mudan: Ma daboolantay baahi-
dii loo dejiyey barnaamijka? Dhigista akhris
qoraalka ka dib, dadku wax ma qori karaan,
waxse ma akhriyi karaan? Tababar caafimaad
ka dib, haweenku ma iska karkariyaan biyaha
inta aanay cabin? Carruurtoodu ma ku dabba-
alataa webiyada iyo biyo fariisinada? Cunt-
ada ma ku kaydsadaan meel aanay ku xumaan?.

Waxaa lagū daabacay X.W.D.W. 1984

Waxaa lagu daabacay
X.W.D.W. 1984